

gerekmektedir. Müessir fiillerde kısas için iki taraf arasında cinsiyet birliğinin bulunması gerektiği görüşü Hanefiler'e aittir. Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî fakihleri adam öldürmede olduğu gibi müessir fiillerde de kısas için cinsiyet birliğini aramazlar. Din birliğini ise Hanefiler'in dışındaki hukukçular şart koştuklarıdır. Şâfiîler'e göre zimmîler hakkında, müslümanlara yönelik müessir fiilleri için kısas uygulanabilirse de aksi mümkün değildir. Mâlikî mezhebinde din farkı her iki taraf için de kısasa engeldir. Hanefiler ise bu konuda din birliğine gerek görmemiş ve zimmî ile müslüman arasında kısasın uygulanabileceğini kabul etmişlerdir. Sayı konusunda eşitliği şart koşan Hanefiler'e göre müessir fiillerde iştirak durumunda kısas uygulanmaz. Mâlikî, Şâfiî ve bir görüşlerine göre Hanbelî mezhebinde müessir fiillerde kısas için sayıda eşitlik şart değildir, bir kişi karşılığında birkaç kişiye kısas uygulanabilir. Bu şartlardan birisi gerçekleşmezse ceza olarak kısas değil diyet uygulanır.

Hata ile olan müessir fiillerin cezası diyetdir. Diyet bazı durumlarda diyet ödenecek organa göre sabit (erş), bazı durumlarda da meydana gelen zarara göre hâkim tarafından miktarı takdir edilebilen (hükümet-i adl) yani değişken olabilmektedir. Diyet fâil tarafından ödenebileceği gibi fâilin belirli yakınları (âkıle*) tarafından da ödenebilir.

Cinayetin üçüncü türü, hamile kadının bir müessir fiil sonucu karnındaki çocuğunu düşürmesi halinde söz konusudur. Bu durumda fâil "gurre" denilen bir tazminat ödemek zorunda kalır ki bu tazminat ceninin mirasçılara intikal eder. Cenin burada hukuken sağ doğmuş, kişilik ve ehliyet kazanmış kabul edilmekte, kendisine yapılan haksız fiilin tazminatı mirasçılara intikal etmektedir (bk. GURRE).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-ʿArab, "cny" md.; *Tâcü'l-ʿarûs*, "cny" md.; *Müsned*, III, 89; Ebû Dâvûd, "Diyât", 25; Nesâî, "Taḥrîm", 29; Zeylaî, *Tebyinü'l-ḥakāʾiḳ*, Bulak 1315, VI, 97; Buhûti, *Keşşâfû'l-kinâʾ*, V, 503 vd.; Cezîrî, *Mezâhibü'l-erbaʿa*, V, 335-337; Abdülkâdir Üdeh, *et-Teşrîʿu'l-cinâʾiyyü'l-İslâmî*, Kahire 1977, II, 4 vd.; Zühaylî, *el-Fikhü'l-İslâmî*, VI, 217 vd.; a.mlf., *Naẓariyyetü'd-ḍaman*, Dimaşk 1402/1982, s. 338-347; "el-Cinâyetü 'ale'l-iḥrâm", *Mu.Fî*, III, 299-319; "Etrâf", a.e., XIV, 105-242; "Cinâyet", *Mu.F.*, XVI, 59-63; "el-Cinâyetü 'ala mâ dūne'n-nefs", a.e., XVI, 63-85.

HASAN ALİ EŞ-ŞAZELİ

CİNCİ

(bk. CİN).

CİNCİ HANI

Safranbolu'da
XVII. yüzyıla ait han.

Safranbolu çarşısının ortasında yer alan hanın kitâbesiz olmasından dolayı tarihi ve yaptıranı bilinmemektedir. Ancak halk arasındaki yaygın kanaat, yapının Sultan İbrâhim döneminin (1640-1648) ünlü Anadolu Kazaskeri Cinci Hoca (ö. 1648) tarafından yaptırılmış olduğu yolundadır. Bu kanaat ilim adamlarınca da benimsenmekte ve hanın Cinci Hoca'nın idamından kısa bir süre önce muhtemelen aynı yıl inşa edilmiş olduğu kabul edilmektedir.

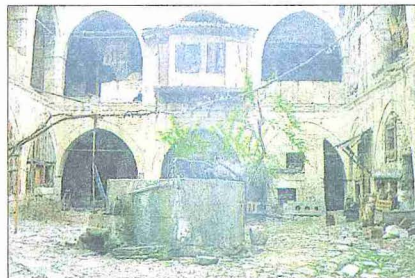
Nisbeten sağlam durumda günümüze ulaşan yapının, geçirdiği değişikliklerle orijinal karakterini kısmen yitirmiş olmasına rağmen Osmanlı şehir hanlarının klasik plan şemasına göre inşa edildiği anlaşılmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun başından itibaren görülmeye başlayan şehir hanları, dönemin diğer kervansaray örneklerine göre iki katlı revak sistemleriyle daha gelişmiş bir plan ortaya koyarlar. Bu hanlarda zemin kat tamirhane, ahır, depo gibi servis kısımlarına ayrılırken üst kat tamamıyla yolcuların barınmasına tahsis edilmiştir. Taşıyıcı kemer sistemlerinin iki katta da aynen tekrarlandığı hanların ortasında daima geleneksel bir kare veya dikdörtgen avlu bulunur. Cinci Hanı, özelliklerine göre üç esas grupta toplanan şehir hanlarının tek avlulu ve ahır kısmı avluya bitişik ayrı bir bölüm halinde düzenlenen birinci grubuna girmektedir.

Yapı, 23,50 × 11,50 m. boyutlarında ki dikdörtgen bir avlunun etrafını çeviren iki kat revak düzenine göre kurulmuştur. Pâyeler üzerine oturan sivri kemerli alt kat revakları girişin iki yanında ve karşısındaki cephede helâların önüne gelen kısımda beşik tonozla, diğer kısımlarda ise tamamen çapraz tonozla örtülmüştür. Revakların arkasında odalar bulunmakta ve köşelerdekiler hariç bu odalar bir pencere ve kapı ile revaklara açılmaktadır. Tamamı beşik tonozla örtülü olan odaların içlerinde birer ocak ve niş vardır. Dikdörtgen avlunun ortasında, orijinalinin sekiz köşeli olduğu anlaşılan sonradan yapılmış on bir köşeli bir havuz yer almaktadır. Girişin karşısındaki beşik tonozla örtülü revakın arkasında ve 7 m. uzunluğundaki holün sonunda bulunan kısım beşik tonozla örtülü helâlâlara ayrılmıştır. Girişin sağında kalan revakın arkasında ahır ve depolar bulunmaktadır. Bu bölüm sivri kemerlere oturan on dört çapraz tonozla örtülmüş ve dış taraftan 4 metrelik dört payanda ile takviye edilmiştir.

Yapının girişi üç kademe halinde düzenlenmiş olup yuvarlak kemerli ve demir kapılı bir açıklıktan beşik tonozlu kısma, buradan da avluya açılan çapraz tonozlu bir revaka geçilmektedir. Kapının dışında iki yanlarda birer dikdörtgen niş, yuvarlak kemerin üzerinde de hana gelenleri kontrol etmeye yarayan küçük bir gözletleme deliği vardır.

İkinci kata, girişin avlu tarafındaki çapraz tonozlu kısmının iki yanında yer alan on beşer basamaklı merdivenlerle çıkılmaktadır. Üst kat, giriş kısmının dışında tamamen alt kat planını sürdürmektedir. Alt kattaki her sivri kemerli çapraz tonozun üzerine yukarıda sivri kemer oturan bir kubbe gelmiştir. Bu kubbeli revakların arkasında kalan kısımlar alt katta olduğu gibi üzeri beşik tonozla örtülü odalara ayrılmıştır. Odalar yine birer pencere ve kapı ile revaka açılır; ancak alt kattakilerden farklı olarak bunların sokağa bakan cephelerinde de pencere bulunur. Avluyu çeviren dört cepheden üçünde oda düzenlemesi aynı şekilde olup yalnız giriş kısmının üzerine gelen cephede farklılıklar vardır. İki kat olarak düzenlenen bu kısmın alt katında iki adet beşik tonozlu oda, bunun üstüne gelen kısımda ise muhtemelen hancıya ait bir oda yer almaktadır. Alt katta depoların bulunduğu kısım üst katta odalara tahsis edilmiştir.

Cinci Hanı'nın avlusundan bir görünüş -
Safranbolu / Zonguldak

CİNCİ HANI

Girişin karşısındaki cephede ise alttaki beşik tonozla örtülü revakın üstünde aynalı tonozlu revak ve arkasında da yine alt kattaki gibi 7 m. uzunluğunda beşik tonozlu koridor yer almaktadır; bu kısımdaki fark burada helâların olmamasıdır. Hanın, doğu ve batı revaklarındaki rampalarla girilebilen bir de mahzeni bulunmaktadır.

Yapının inşa malzemesi bazı kısımlarda kesme taş, bazı kısımlarda moloz-harç olarak karma bir karakter göstermektedir. Dış cephedeki pencerelerin sivri kemerleri tuğladan, geriye kalan bütün kemerlerle dikdörtgen pencerelerin söveleri ise kesme taştandır. Handa yapıldığı zaman altmış beş odanın bulunduğu bilinmektedir. Sonradan odalar bölünmek suretiyle 180'e çıkarılmış ve ayrı ayrı şahıslara satılmıştır. Bugün yapının geçirdiği değişiklikleri revak cephelelerinde açıkça görmek mümkündür. Kemerlerin bir kısmı tamamen örülmüş, bir kısmına da kapı ve pencereler açılmış, böylece orijinal görünüm büyük ölçüde kaybedilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ziya Başak, *Safranbolu'da Türk Mimari Eserleri* (lisans tezi, 1966), İÜ Ed.Fak. Ktp., nr. TS 129, s. 56-60; Ceyhan Gürün, *Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimarisi*, İstanbul 1978, tür.yer.; Feridun Akozan, "Türk Han ve Kervansarayları", *Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanat Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*, I, İstanbul 1963, s. 133-167.

SELDA ERTUĞRUL

CİNCİ HOCA

(bk. HÜSEYİN EFENDİ, Cinci Hoca).

CİNNAH, Muhammed Ali

(محمد علي جناح)

(1876-1948)

Pakistan Devleti'nin kurucusu.

25 Aralık 1876'da doğdu. Aslen Hindistan'ın Kathiavar bölgesinden gelerek Karaçi'ye yerleşen ve ticaretle uğraşan Hoca İsmâîlîleri'nden orta halli bir ailenin çocuğudur. Altı yaşına kadar evde Guce-rât dili ve Kur'an-ı Kerim öğrendi. İlk öğrenimini Bombay ve Karaçi'de yaptı. Orta öğrenimini Karaçi'de Misyonerler Cemiyeti Lisesi'nde tamamladı (1892). Aynı yıl babasının iş arkadaşı bir İngiliz'in tavsiyesiyle işletmecilik tahsili yapmak ve iş tecrübesi kazanmak üzere Londra'ya gitti. Hukuk eğitiminin yanı sıra bilgisini arttırmak ve İngiliz politikasını yakından

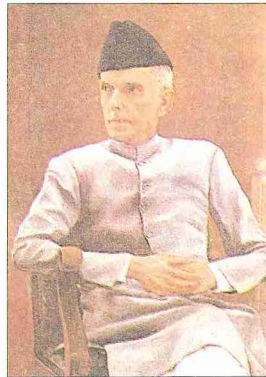
tanımak için sık sık Avam Kamarası'nın toplantılarını takip etmeye başladı. İki yıl içinde okulun bütün derslerini vere-rek on dokuz yaşında en genç Hintli avukat unvanını aldı. Bu yıllarda Londra'da ticaretle uğraşan Hint milliyetçisi Bombaylı Parsî lider Dâdâbhâi Nevrûcî ile tanıştı ve onun Central Finsbury bölgesinden Avam Kamarası'na girmesi için seçim çalışmalarına katıldı. Hindistan'ın bağımsızlığı için çalışan Nevrûcî, daha sonra Cinnah'ın en fazla sevgi ve saygı duyduğu kişi haline geldi.

1896'da ülkesine dönen Cinnah; babasının ısrarlarına rağmen Karaçi'de kalmadı ve Bombay'a giderek orada avukatlığa başladı. Bir ara sulh mahkemesinin basyargıçlığını yaptı ve bu görevinde büyük takdir topladı. 1900'lü yıllarda politika ile daha yakından ilgilenmeye başlayan Cinnah, Indian National Congress'in 1906'da Kalkûta'da yapılan toplantısına üçüncü defa başkan seçilen yaşlı Nevrûcî'nin özel sekreteri olarak katıldı ve böylece fiilen politikaya girdi. 1910'da müslümanların yasama meclisine kendi üyelerini gönderme hakkını kullanmaları üzerine Imperial Legislative Council'e Bombay'dan üye seçildi. Konseyde bulunduğu dönemlerde bütün gücüyle Hindü-müslüman birliği için çalıştı. Bu arada Nehru ve Maratalar'ın lideri Gopal Krişna Gokhale ile tanışan Cinnah kısa zamanda tanınmış politikacılar arasına girmeyi başardı. Milletlerarası platformda Hindistan'ın itibarını yükseltmeyi ve Hindistanlılar arasında milliyetçilik duygusunu canlandırmayı politikasının temel unsuru haline getirdi. Bunun yanında müslümanların durumuyla da ilgilenmeye başladı. Fakat o sıralar müslümanların Hindûlar'dan ayrı bir millet oldukları yolundaki görüşlerini benimsemediği için 1906'da müslüman haklarını korumak üzere kurulan All India Muslim League'den uzak durdu. 1913'te İn-

giliz hükümetinden bazı reform isteklerinde bulunmak üzere Gokhale ile birlikte Londra'ya gitti. Orada kendisini ziyaret eden Mevlânâ Muhammed Ali ve Seyyid Vezir Hasan ısrarla onun All India Muslim League'e üye olmasını istediler. Muhammed Ali Cinnah onlardan Hindistan'ın bağımsızlığı için çalışacaklarına dair kesin söz alınca birliğin 27 Aralık 1913'te Karaçi'de yapılan toplantısına katıldı, 1916'dan sonra da birliğin başkanı oldu.

I. Dünya Savaşı'nda Hindistan'ın İngiltere için yaptığı fedakârlıklar karşılığında bazı siyasî hakların elde edilmesi gerektiğine inanan Cinnah, bu arada Hindûlar'la müslümanlar arasında oluşan yakınlığı İngilizler'e karşı ortak bir tavır almak şeklinde politikaya dönüştürmek istedi ve Kongre Partisi ile All India Muslim League'i toplantıya çağırdı (Bombay 1915; Leknev 1916). Özellikle anayasa ile ilgili reformlar üzerinde Hindûlar'la müslümanların anlaşmalarını belgeleyen Leknev Paktı'nın hazırlanmasında büyük rol oynadı. Hindistan'ın bağımsızlığının ancak Hindü-müslüman birliğiyle gerçekleşebileceğini ifade etmesi ve bunun korunması yolundaki politik gayretleri, ona "Hindü-müslüman birliğinin en iyi elçisi" unvanının verilmesine vesile oldu. Bu sırada kurduğu Home Rule League'in (1916) çalışmalarını "kendi kendini idare et" sloganıyla yürüten İngiliz Annie Besant'ın iki arkadaşıyla birlikte tutuklanması üzerine onları desteklediğini belirtmek için bu birliğe girdi ve Bombay şubesi başkanı seçildi.

1917'de Leknev Paktı'nda belirtilen siyasî reformların yapılması isteğinde bulunmak üzere bir heyetle Londra'ya gittiğinde İngiliz basınında Hindü-müslüman birliğinin doğmasından duyulan endişeleri belirten ve iki toplumun arasını açmaya çalışan yazılar gördü. Dönüşünde Bombay'da bir miting düzenleyerek yönetimi bu oyuna alet olmaması için uyardı. Reform isteklerini reddeden İngilizler'e karşı bütün ülkeden tepkiler başlayınca Hindistan hükümeti olayları bastırmak bahanesiyle halkın "kara kanun" dediği, ağır cezalar getiren Rowlat kanununu yürürlüğe koydu. Bunun üzerine Cinnah, 28 Mart 1919'da genel vali Lord Chelmsford'a yazdığı bir mektupla, halkın temsilcilerinin fikrine önem vermeyen ve halkın duygularını dikkate almayan bir hükümetle çalışmayacağını ifade ederek Imperial Legislative Council'den istifa ettiğini bildirdi. Bu sırada

Muhammed Ali
Cinnah